

„Sofistikovaná biomechanická diagnostika lidského pohybu“

reg. číslo:

CZ.1.07/2.3.00/09.0209

Kineziologie dýchání

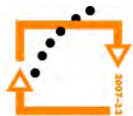
Investice do rozvoje vzdělávání

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ
Mládeže a tělovýchovy

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Palackého
v Olomouci

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

ŘÍZENÍ DECHOVÉHO CYKLU

Dechová centra

- respirační neurony v mozkovém kmeni
- vzájemná IPSP a EPSP (postsynaptická inhibice a excitace)

INSPIRAČNÍ motoneurony

početnější, mnohotvárnější

pacemarkery (?) se spontánní

aktivitou (?)

i při vyřazení vnějších podnětů (stejně

jako srdeční uzly)

EXSPIRAČNÍ motoneurony
méně významné

Regulační vlivy

viz dále

Regulační vlivy působící na dechová centra

VYŠŠÍ CENTRA

- emoce, „předstartovní“ stres
- Valsalvův manévr při maximálním zpevnění postury, synchronizace cyklu s prováděním cíleného pohybu
- „chtěné“ změny - např. krátkodobé zádrže při potápění, řízený výdech při dechových cvičeních atd.

SPECIFICKÉ DECHOVÉ STIMULY

- chemosenzory (karotidy, aorta)
- senzory rozpínivosti v plicní tkáni
- mechano- a chemosenzory ve svalstvu
- chemosenzory mozkových komor

NESPECIFICKÉ DECHOVÉ STIMULY

- nociceptory
- tepelné senzory (perif + centrální)
- hormony
- tlakové senzory (karotidy a aorta)

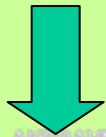
Biomechanika dechového cyklu

ELASTICITA
plicní tkáně

+

POVRCHOVÉ NAPĚTÍ
tekutiny na stěnách
sklípků

surfaktant
snižuje!!

smršťují plíce k hilu

INTRAPLEURÁLNÍ
(POD)TLAK

+

INTRAPULMONÁLNÍ
TLAK

rozvívají plíce

INTRAPULMONÁLNÍ TLAK

střídání podtlaku (inspirium) a přetlaku (exspirium)

při pneumothoraxu podtlak
mizí a plíce se smršťuje
u ventilového p. dokonce
vzniká intrapleurální přetlak
a útlak druhostranné plíce!!!

INTRAPLEURÁLNÍ (POD)TLAK

vždy negativní vzhledem k atmosférickému tlaku

Dechové odpory

STATICKÉ

- velikost úměrná vzduchové náplni plic, nezáleží na rychlosti dýchání
- elastický odpor plic, povrchové napětí kapaliny ve sklípcích, elastické odpory hrudní stěny (svaly, vazivo atd.)

ELASTANCE

- míra „elastického odporu“
- překonána svalovou prací při inspiriu
- využita při „pasivním“ exspiriu

COMPLIANCE

- míra roztažnosti
- převrácená hodnota elastance

DYNAMICKÉ viz dále

Dechové odpory pokračování

DYNAMICKÉ

- závisí m.j. na rychlosti proudění

TKÁŇOVÝ ODPOR

(10 %)

neelastická deformace a tření

- v plicích

- hrudní stěně

- břišní dutině

- roste s frekvencí dýchání

PROUDOVÝ ODPOR

(90 %)

- odpor proudění vzduchu v dýchacích cestách

závisí (m.j.) na:

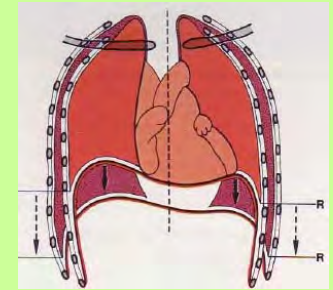
- typu proudění (laminární x turbulence)

- průměru a délce průdušky

- směru proudění (záklonkový mechanismus v exspiriu)

Kineziologie fyziologického nádechu

hlavní dechový sval – bránice zjednodušený model

1. fáze

punctum fixum na úponech bránice

svaly fixující
dolní žebra?

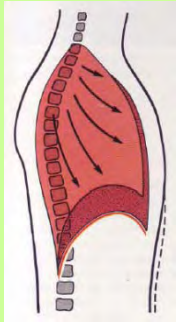
centrum tendineum se pohybuje dolů

hrudník zvětšuje
rozměr kraniokaudálně

centrum tendineum se „zarazí“ o
odpor orgánů břišní dutiny

břišní stěna a
pánevní dno!!!

**KLESÁ
INTRAPLEURÁLNÍ
TLAK**

2. fáze

nové punctum fixum v centrum tendineum

další hlavní
vedlejší a pomocné
dýchací svaly!

zvedají se
dolní žebra

rozšíření
laterolaterálně

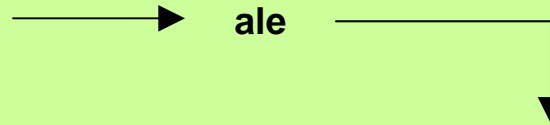
zvedá se i sternum a horní žebra

rozšíření předozadně

HRUDNÍ KOŠ

tuhá konstrukce s jedním
stupněm volnosti pohybu
(velmi zjednodušeně!!!)

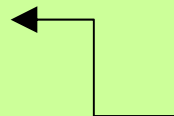
ale

kostovertebrální a kostosternální skloubení
umožňují deformaci!!!!!!

**nutná koordinovaná aktivita svalstva k udržení
tvaru a dosažení maximálních objemových
změn**

patologické změny tvaru
při poruše koordinace
a/nebo parézách

vlivy

- svalová síla působící na úponech
- elasticita a compliance
- tlak extrakorporální, intrathorakální, intraabdominální

viz následující graf

**funkční pouze bránice, ne interkostální svaly
hrudní koš nedrží tvar, není stabilizován**

horní část hrudního koše

FRV

- 1) zpočátku
- prudké rozpínání dolní části
- snížení rozpětí horní části hrudního koše

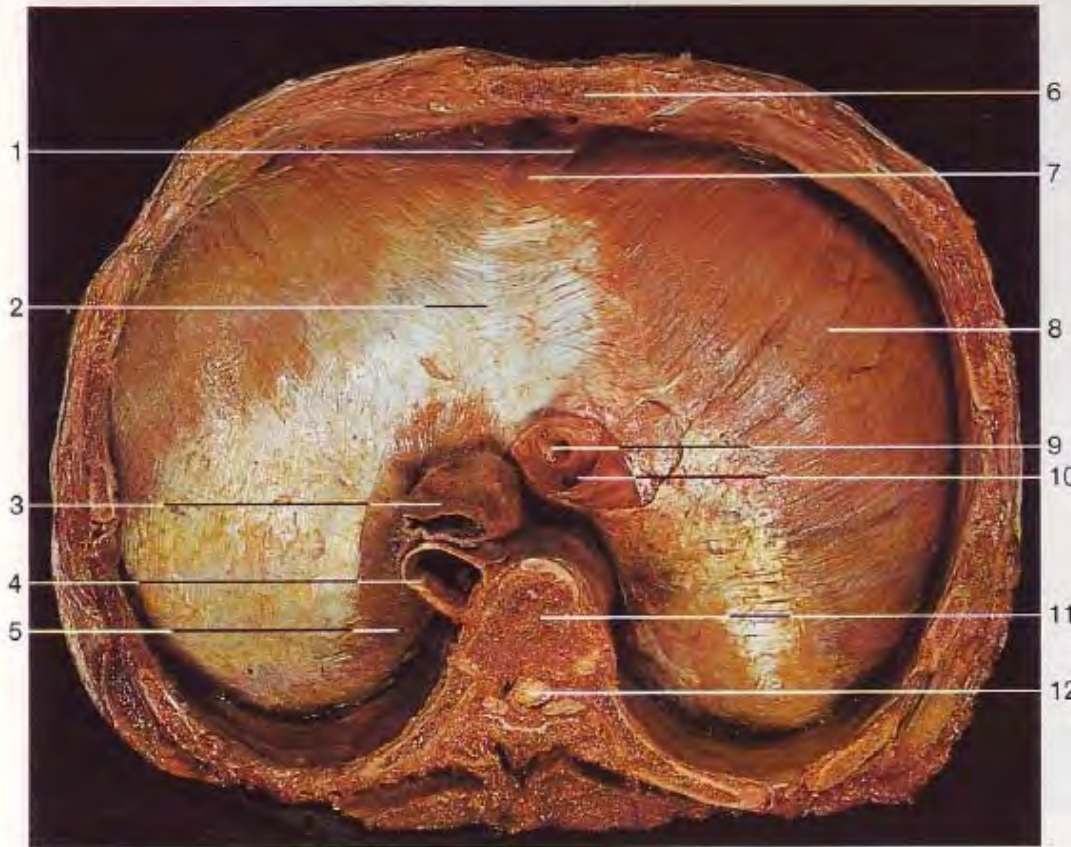

- 4) ke konci výdechu
- pokles především v dolní části

- 3) na začátku výdechu
- prudké snížení rozpětí horní části

- 2) ke konci nádechu
- prudké rozpínání horní části
- dolní část se naopak lehce zmenšuje

kaudální část hrudního koše

Diaphragma (zhora). Odstránená je stena hrudníka a pleura diaphragmatica

- 1 trigonum sternocostale (Larreyova štrbina)
- 2 centrum tendineum (zhora)
- 3 oesophagus
- 4 aorta
- 5 pars lumbalis diaphragmatis
- 6 sternum
- 7 pars sternalis diaphragmatis
- 8 pars costalis diaphragmatis
- 9 vv. hepaticae – ústie do v. cava inf.
- 10 v. cava inf.
- 11 corpus vertebrae (Th₁₂)
- 12 medulla spinalis (priečny rez)

BRÁNICE

dvě hlavní části s různým embryonálním původem

různý typ vláken, jiný vliv na hrudní koš, různá aktivita např. při zvracení a říhání

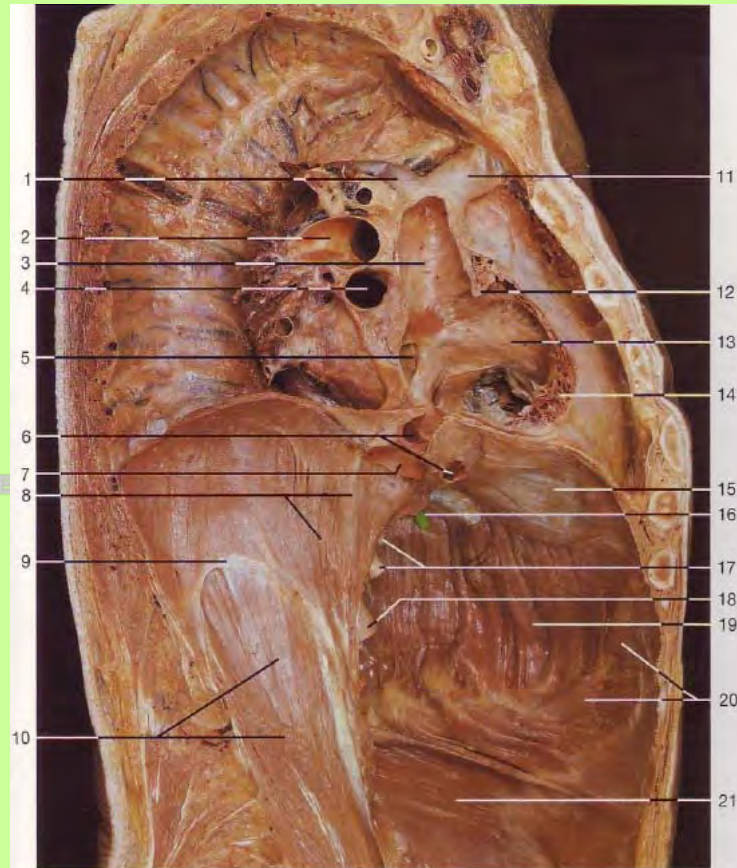
obě stejně při kontrakci ↓ intrapleurální a ↑ intraabdominální tlak

KOSTÁLNÍ

- paralelně s IC, rychlá vlákna
- přibližují CT a dolní žebra
- ↓ intrapleurální tlak
- ↑ intraabdominální tlak

KRURÁLNÍ

- sériové s IC, pomalá vlákna
  - neupínají se na dolní žebra
  - pouze táhnou CT kaudálně
- při laparotomii vtahují dolní žebra(?)
- ↓ intrapleurální tlak
  - ↑ intraabdominální tlak

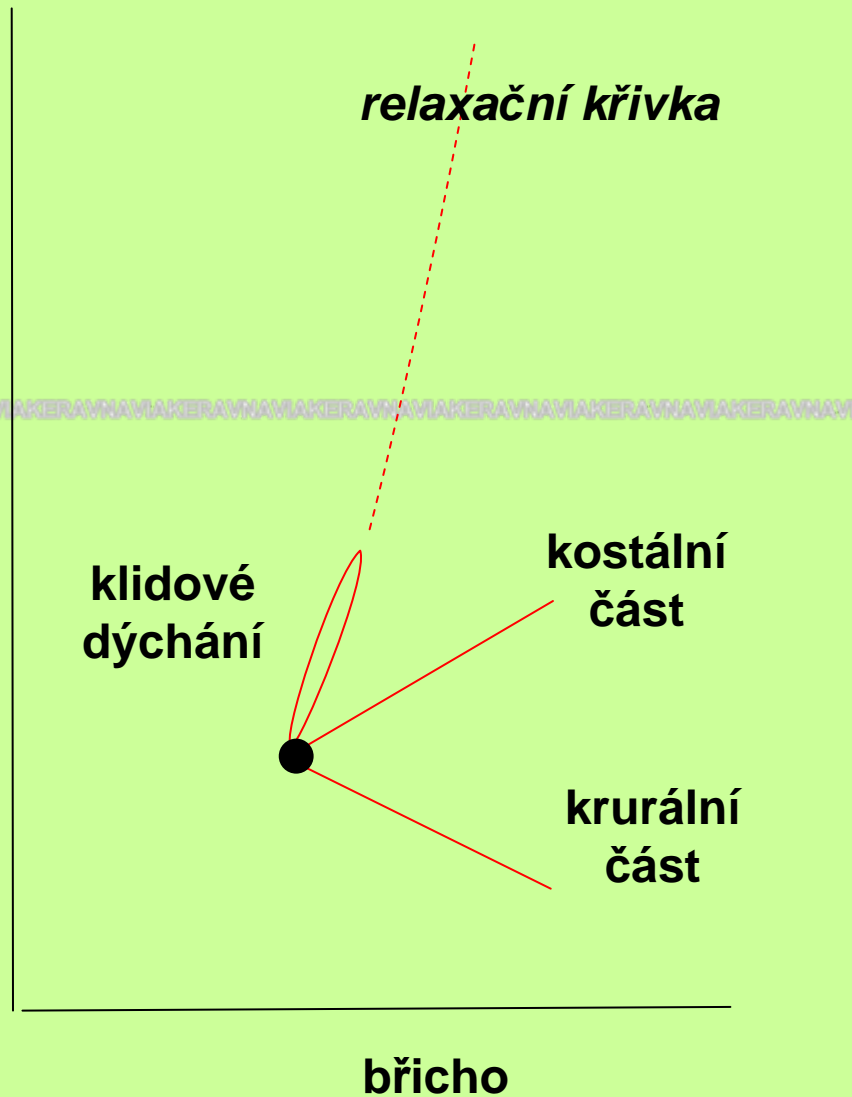
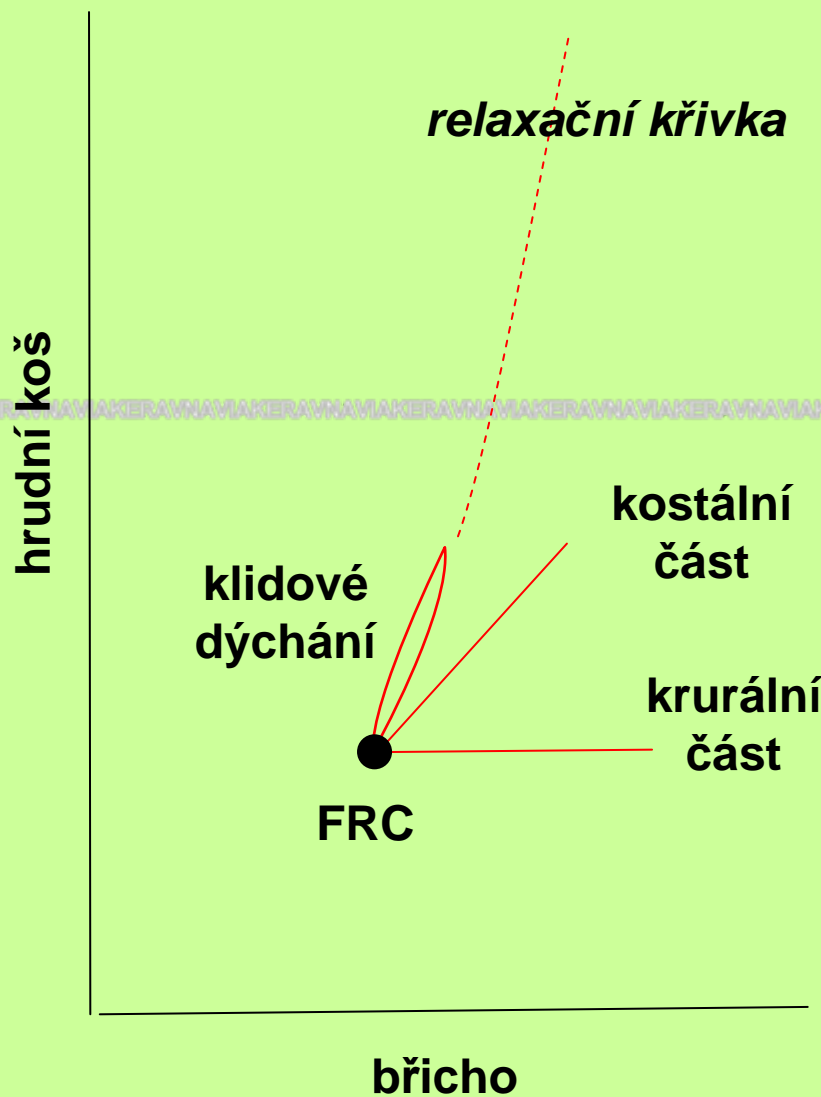
- 1 arcus venae azygos
- 2 a. pulmonalis dx.
- 3 v. cava sup.
- 4 v. pulmonalis dx.
- 5 fossa ovalis
- 6 vv. hepaticae
- 7 v. cava inf.
- 8 pars lumbalis diaphragmatis, crus dextrum
- 9 lig. arcuatum med.
- 10 m. psoas major
- 11 v. brachiocephalica sin.
- 12 crista terminalis
- 13 atrium dx.
- 14 auricula dx.
- 15 centrum tendineum
- 16 oesophagus
- 17 truncus coeliacus
a. a. mesenterica sup.
- 18 aorta
- 19 pars costalis diaphragmatis
- 20 arcus costalis
- 21 m. transversus abdominis

Bránica. Paramediálny rez hrudníkom a brušnou dutinou (ľavá strana). Odstránené sú pravé pľúca a orgány hornej časti brušnej dutiny. Srdce je ponechané in situ

Vliv částí bránice na *obvod* hrudníku a břicha

břišní dutina
uzavřena

břišní dutina
otevřena

VLIV KONTRAKCE BRÁNICE *NA BŘICHO A HRUDNÍK*

kaudální pohyb CT při inspiriu

zvýšení nitrobřišního tlaku

**posun orgánů dutiny břišní
kaudálně**

**břišní obsah je primárně nestlačitelný
mimo 100-300 ml vzduchu**

pohyb břišní stěny zevně

**za klidného dýchání při dostatečně
pohyblivém hrudním koši není nutné
vyklenutí břicha**

(jiná je situace např. M. Bechtěrev)

viz následující graf

TETRAPLEGIE (v sedu!!!!)

bránice aktivní

**neaktivita
ostatních
dýchacích svalů**

**BŘICHO
vyklenuje**

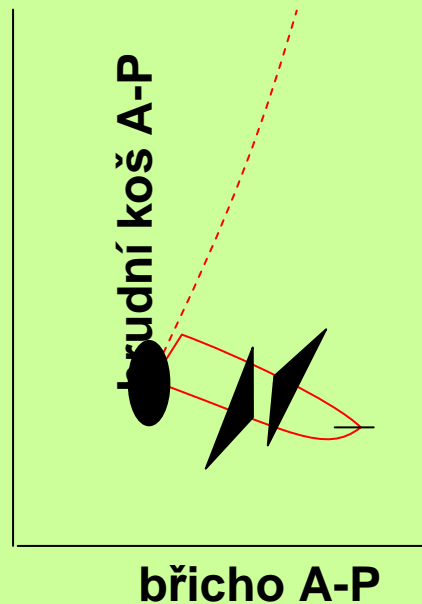
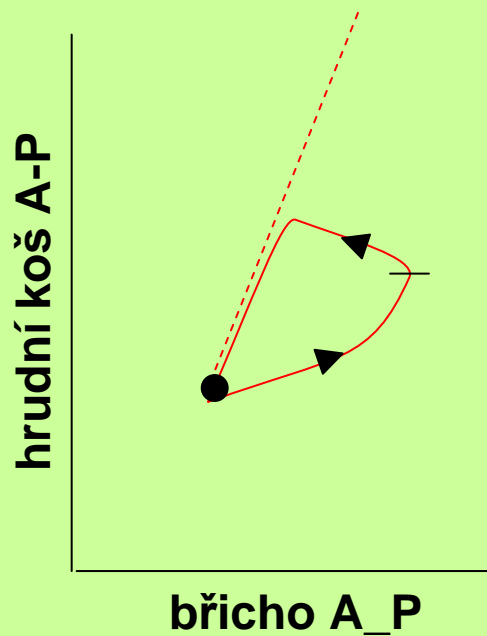
**pokles
intrapleurálního tlaku**

**DOLNÍ ČÁST HRUDNÍKU
se rozšiřuje**

**HORNÍ ŽEBRA se
pohybují dovnitř**

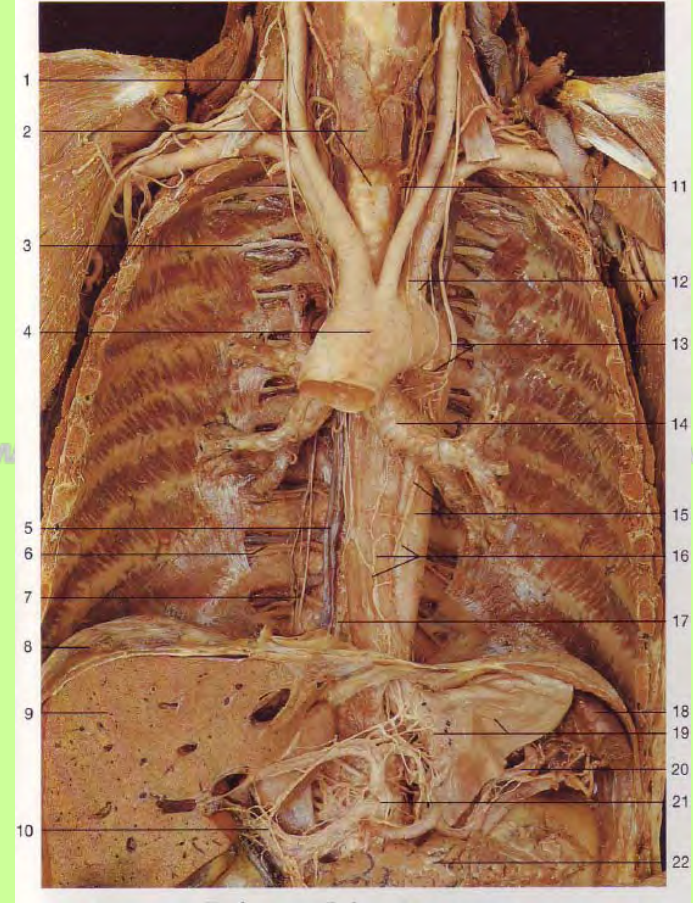
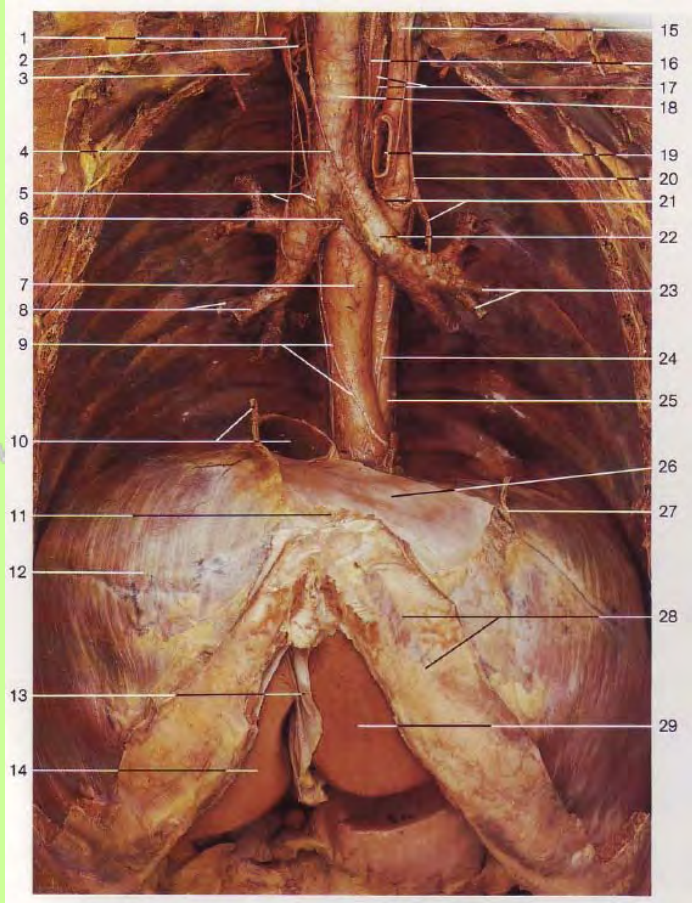
VII. žebro

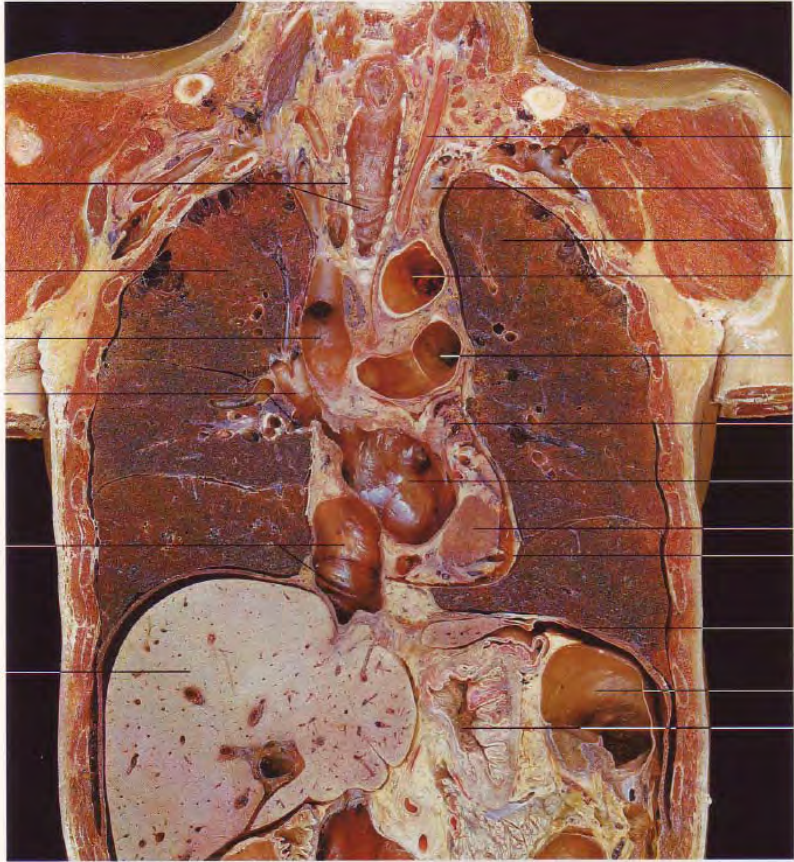
III. žebro

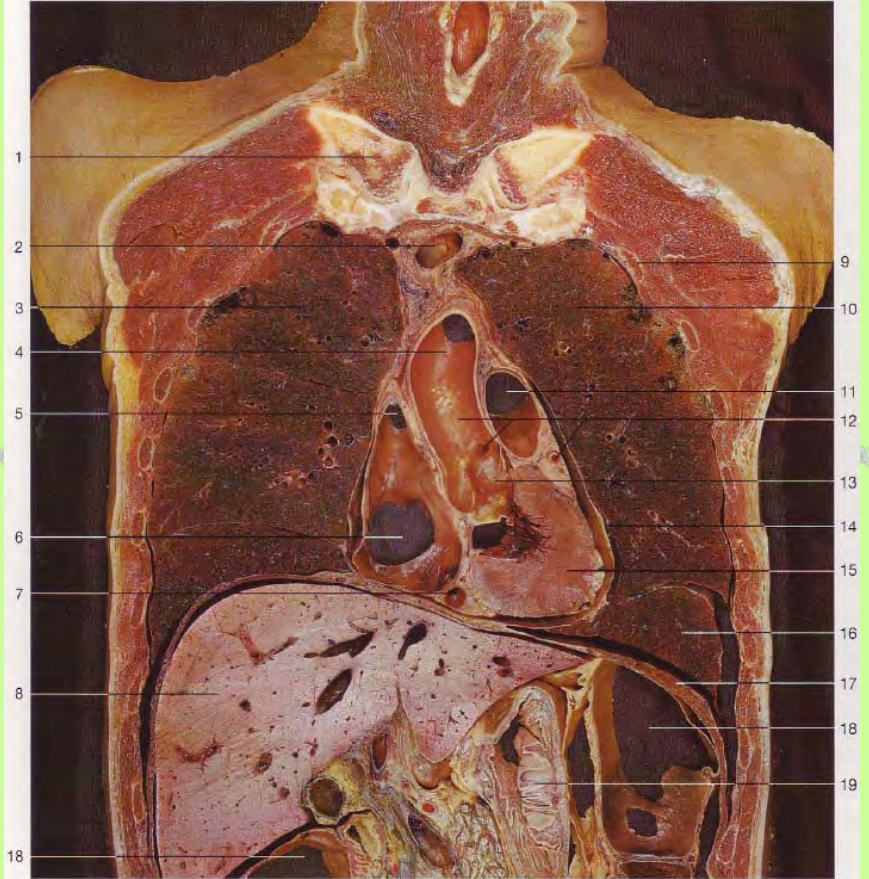
v lehu jiné pohyby – viz dále

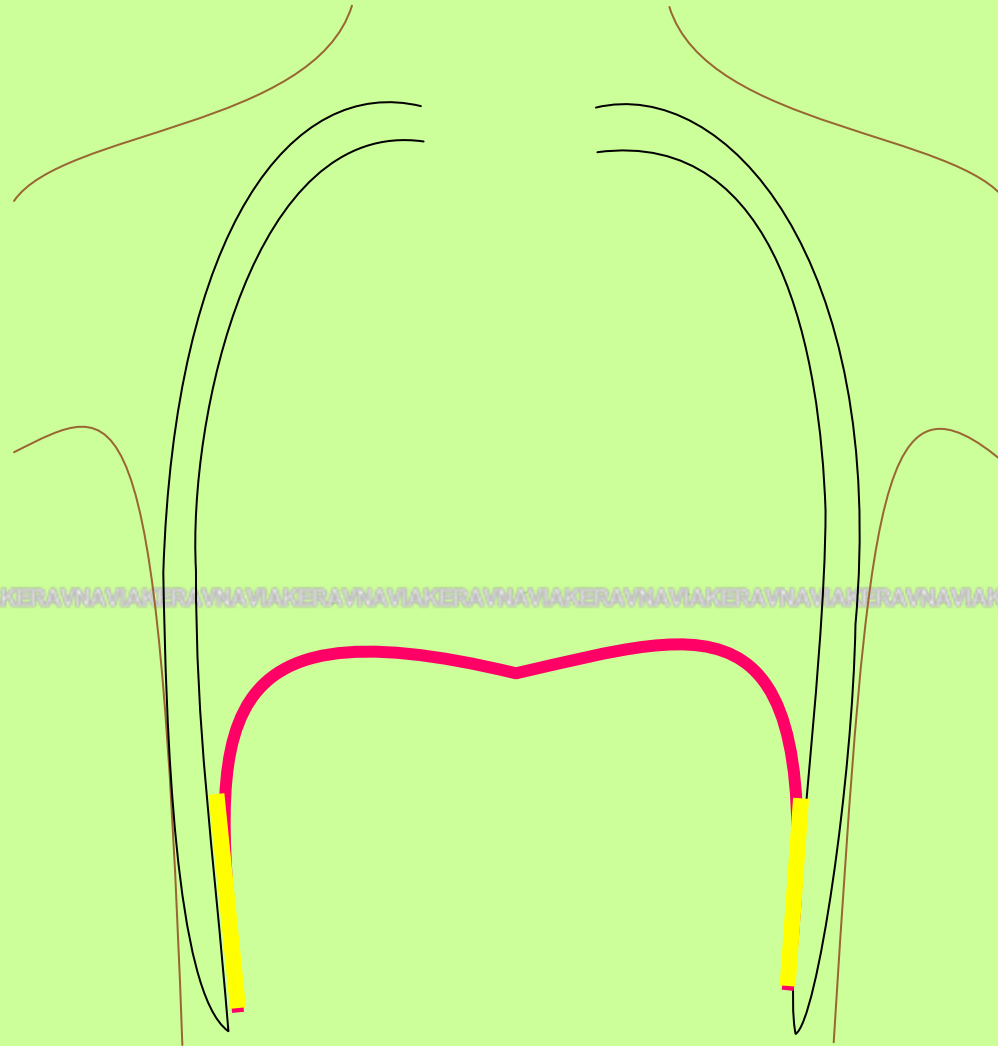

Frontálny rez hrudníkom v úrovni ústia v. cava sup. a inf. do pravej predsieni (spredú)

Frontálny rez hrudníkom v úrovni aorta ascendens (spredú)

„zone of apposition“

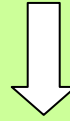
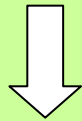
MECHANIZMUS PŮSOBENÍ BRÁNICE NA **DOLNÍ ŽEBRA**

ÚPONOVÁ SLOŽKA

- přibližuje žebra a CT
- záleží na punctum fixum

„A“ SLOŽKA

„apposition“
kontakt pleurální plochy bránice
a hrudní stěny

tah struktur
mediastina?

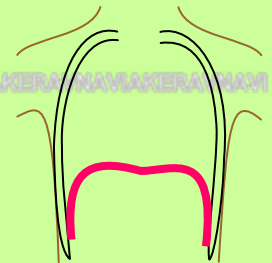
při volném CT a jeho poklesu

- stahuje dolní žebra
- případně vtahuje dolní část hrudníku

při fixaci CT

- zvedá dolní žebra
- rozšiřuje dolní část hrudníku

záleží na
nitrobřišním
tlaku!!!

eviscerace

CKP/ DMO
nerozvinutí
hrudníku
Harrisova
rýha

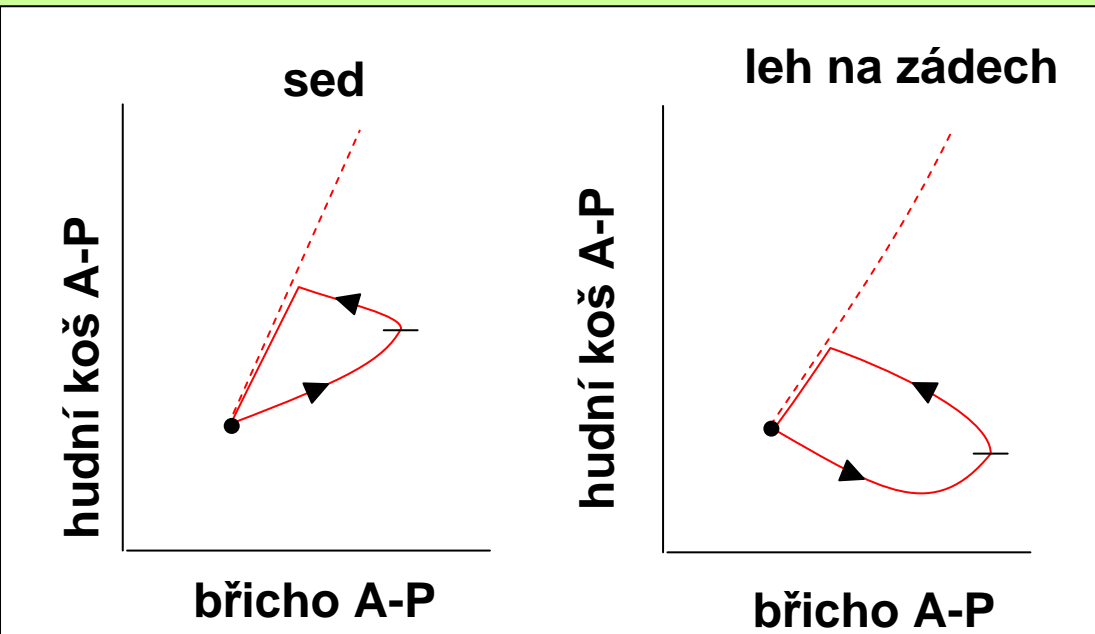
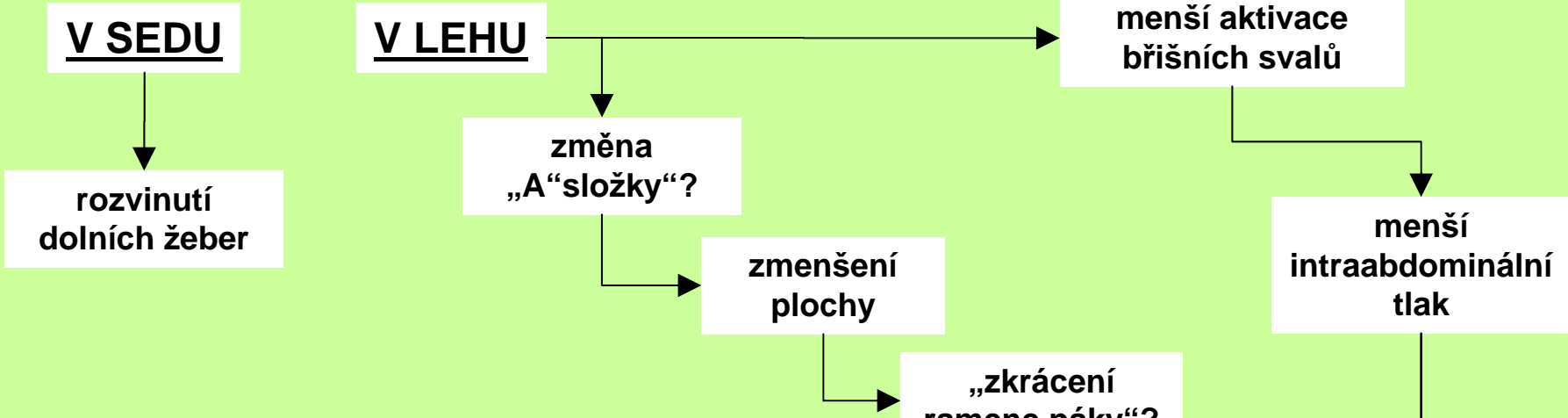
INSPIRIUM → pokles CT

úponová složka se zmenšuje – klesá předpětí vláken
„A“ složka se zmenšuje – klesá plocha kontaktu

inverze svalové funkce bránice!!!

u zajíců a psů na konci max. nádechu tetanická stimulace
n. frenicus podporuje expirium!!!!

VLIV POLOHY NA DÝCHÁNÍ

TETRAPLEGIE při nádechu

v lehu se hrudník méně rozvíjí

stejně u zdravých při REM spánku!!!

MEZIŽEBERNÍ SVALY

- nejednotný názor na jejich funkci
- řada teorií vycházejících z biomechaniky a/nebo EMG studií

fixační funkce?? drží vzájemné postavení žebereb – pružné zpevnění hrudního koše během dýchacích pohybů?

mm. intercostales

EXTERNI

zvedají žebra (k páteři)

INSPIRIUM

mm. intercostales

INTERNI

zadní část – stahuje žebra

EXSPIRIUM

přední část (parasternální) – zvedá žebra (ke sternu)

INSPIRIUM

POMOCNÉ DECHOVÉ SVALY

svaly zvedající žebra

k páteři a lebce

(stabilizovaných aktivitou
vzpřimovačů a dalších svalů
zajišťujících posturu

k ramennímu pletenci
(stabilizovanému oporou
HKK – ortopnoické dýchání)

MM. SCALENI

povrchové EMG – jen výjimečně aktivita
vleže

- jehlové EMG – (téměř) vždy aktivita
vleže i ve vzpřímení!!!!
- zvedají sternum (viz dále)

M. STERNOCLEIDOMASTOIDEUS

zvedá horní žebra (viz dále)

inspirium

M. TRAPEZIUS

M. PECTORALIS MINOR

M. SERRATUS ANT.

M. SERRATUS POST. SUP.

exspirium

M. TRANSVERSUS THORACIS

M. SUBCOSTALIS

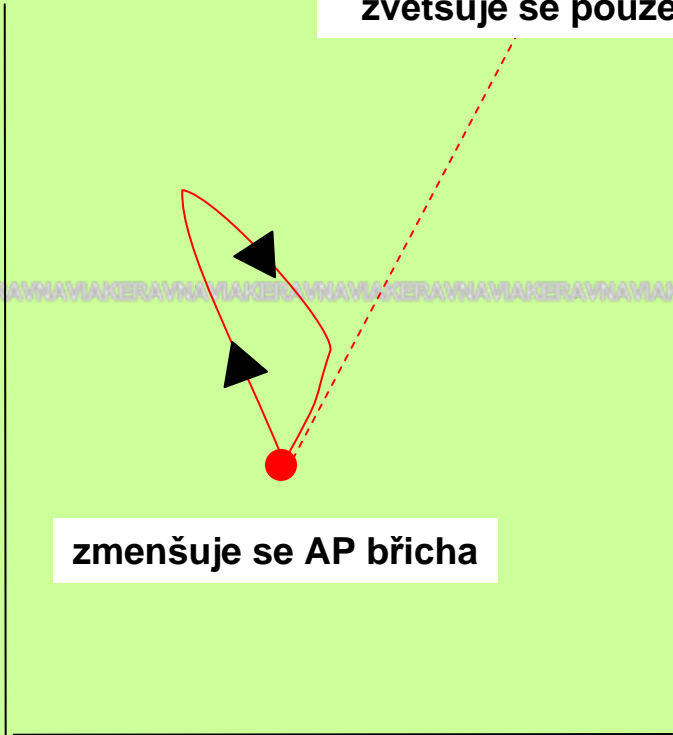
KLIDOVÉ DÝCHÁNÍ

POUZE **SCM** A **TRAPEZIUS**

při nádechu

zvětšuje se pouze AP rozměr hrudníku

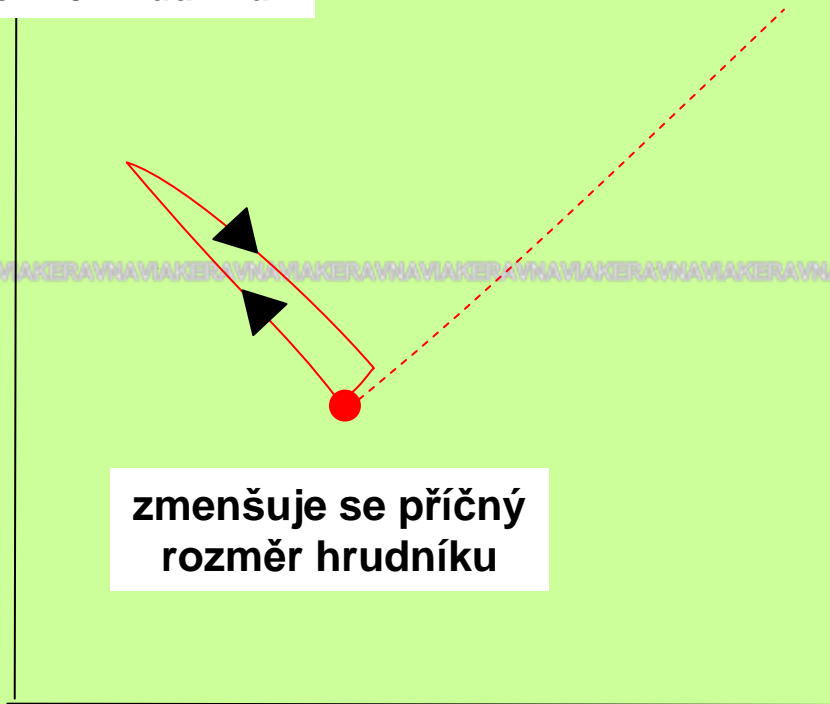
hrudní koš A-P

zmenšuje se AP břicha

břicho A-P

hrudní koš A-P

zmenšuje se příčný rozměr hrudníku

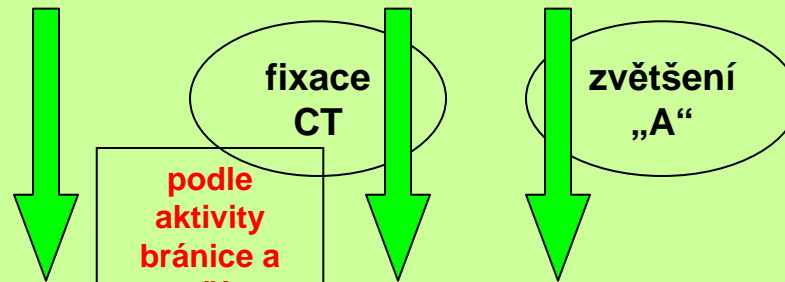
hrudní koš lat.

BŘIŠNÍ SVALY - MECHANISMY PŮSOBENÍ

stahují žebra dolů
v závislosti na místě
úponu a průběhu vláken
(různé rameno páky)

zvyšují intraabdominální tlak

m. RECTUS abd.

převažuje působení na úponech
(stahuje žebra dolů) nad vlivem
na zvýšení intraabdominálního
tlaku

mm. EXTERNUS et INTERNUS obliq. abd.
m. TRANSVERSUS abd.

převažuje účinek přes zvýšení intrabdominálního
tlaku nad úponovým účinkem (stahování žebec
dolů)

Patologické typy dýchání

A poruchy inervace

B poruchy mechaniky

C poruchy metabolismu a centrálního řízení

Patologické typy dýchání A

poruchy inervace

Glosofaryngeální dýchání („žabí“)

- vtlačování vzduchu do plic jazykem a polykacími svaly
- nácvik u pacientů s (částečnou?, odeznívající?) **poruchou funkce primárních dýchacích svalů** (obrny)
- lze překonat dýchací obtíže hodinu i více, hlavně psychologický efekt, omezení fixace na respirátor (Obrda, Karpíšek, 1971)

Obrna mezižeburní a pomocných dýchacích svalů (tetraplegie)

při inspiriu klesají horní žebra

Dýchání při paréze primárních dýchacích svalů

- viz dále

Obrna bránice a mezižební dýchacích svalů (poliomyelitis)

- rychlé a pravidelné dýchání, ale povrchní bez pohybu nosních křídel
- intenzivní zapojení pomocných svalů, ale často obrna také ramenních pletenců
- pohyby hrudníku nesouměrné, nerozšiřuje se (nebo jen minimálně)
- epigastrium při inspiriu nevyklenuje, spíše propadá
- při přidržení hrudníku v hlubokém inspiriu se epigastrium vyklene
- nedokáže zadržet dech, nemůže kýchat
- nedokáže počítat „jedním dechem“!!!

OKAMŽITĚ UMĚLÁ VENTILACE!!!!

Patologické typy dýchání B

poruchy mechaniky dýchání

Emfyzematické dýchání

- nápadně velký hrudník v trvale inspiračním postavení u jinak astenického pacienta
- chronická bronchiální obstrukce, typ A („pink puffers“)

Astmatické dýchání během záchvatu

- expirační dušnost, hrudník v inspiriu
- distanční pískoty a vrzoty
- ortopnoe, fixace HKK
- výrazná aktivita vedlejších a pomocných svalů

Patologické typy dýchání C

metabolické poruchy a poruchy centrální regulace

Kussmaulovo acidotické dýchání

- hluboké, pravidelné, fr. nižší ale i vyšší
- diabetické kóma, urémie, respirační insuficience

Cheyn-Stokesovo periodické dýchání

- cyklické prohlubování+ zrychlování s následným změlčováním+zpomalováním a apnoickou pauzou
- acidóza, srdeční selhávání, pokročilá AS cerebri, mozková postižení

Vzdychavé dýchání

- občasné hluboké inspirium s hlasitým výdechem („ach jo“)
- neurocirkulační astenie, neuróza

Literatura

Kapandji, A.I. (1993). *The physiology of the joints. Volume 3, The spinal column, pelvic girdle and head*. Edinburgh : Churchill Livingstone

Kendall, F. P., Elizabeth Kendal McCreary, E.K., & Patricia Geise Provance, P. G. (1993). *Muscles testing and function*. Philadelphia : Lippincott Williams & Wilkins . Kordač, V. (1991). *Vnitřní lékařství*. Praha : Avicenum.

Rohen, J. W., Yokochi, Ch., Lutjen-Drecoll, E. (1991). *Anatómia človeka – fotografický atlas ľudského těla*. Martin : Osveta.

Troyer de, A., & Loring., S.H. (1986). Action of respiratory muscles. In P. T. Macklem & J. Mead, (eds) *Handbook of Physiology. Section 3. The Respiratory System. Volume III, Mechanics of Breathing*. Bethesda: American Physiological Society, pp.443-462.